

Udruge općina u
Republici Hrvatskoj

Hrgovići 59 / 10000 Zagreb
www.udruga-opcina.hr

BRATIMLJENJE

GRAD VA

PRIMJERI DOBRE PRAKSE IZ HRVATSKE

BRATIMLJENJE
GRAD VA
PRIMJERI DOBRE PRAKSE IZ HRVATSKE

Zagreb, 2009.

Impresum

Nakladnik:	Udruga općina u Republici Hrvatskoj Hrgovići 59, 10000 Zagreb www.udruga-opcina.hr
Autor:	Marina Damjan
Urednik:	Mladen Ivanović
Lektura:	Zinka Joh
Grafičko oblikovanje i dizajn:	Vjeko Sumić
Tisak:	Printera grupa d.o.o
ISBN:	978-953-55612-2-4

'Europe for Citizens' Programme

Ova publikacija izrađena je u okviru projekta Promicanje bratimljenja hrvatskih i europskih lokalnih jedinica, koji financijski podupire Europska unija putem Izvršne agencije za obrazovne, audiovizualne i kulturne politike.

Copyright © 2009 Udruga općina u Republici Hrvatskoj, Zagreb, Zagreb. Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajališta Udruge općina u RH ili Izvršne agencije za obrazovne, audiovizualne i kulturne politike.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 727759

Sadržaj

Uvodna riječ	05
Crikvenica i Saint-Dié-des-Vosges	06
Ernestinovo i Wageningen	12
Kamanje - Metlika - Črnomelj - Semić - Osilnica	18
Pakrac - Jasenova - Revúca - Kláštor pod Znievom	24
Zadar - Reggio Emilia - Padova	30
Zahvale	36

Uvodna riječ

Istraživanje o bratimljenju hrvatskih gradova i općina s gradovima u državama članicama Europske unije, koje je Udruga općina provela početkom 2009., pokazalo je da tek nešto više od jedne četvrtine hrvatskih lokalnih jedinica održava veze s lokalnim zajednicama u Europi. Iako iz ove činjenice, gledajući puku postotnu vrijednost, možemo zaključiti da u Hrvatskoj još ima mnogo prostora za poticanje bratimljenja, smatramo da je važnije od toga to što već uspostavljene veze u lokalne sredine donose novu energiju, znanja i kontakte koji mogu blagotvorno utjecati na ukupni razvoj određenog područja.

U ovoj smo brošuri opisali nekoliko primjera dobre prakse od kojih je svaki na svoj način zanimljiv. Vjerujemo da dobra iskustva već ostvarenih bratimljenja mogu potaknuti razmišljanje o dobrim učincima kontakta s drugim narodima i kulturama i kod onih koji do sada nisu ostvarili takve veze.

Mladen Ivanović,
voditelj projekta

CRIKVENICA I SAINT-DIÉ-DES-VOSGES

Popularna turistička destinacija na Kvarneru ima sve preduvjete za privlačenje novih ponuda za suradnju: malo su ali razvijeno primorsko središte, poznato kao klimatsko-lječilišni kraj i već su ostvarili raznolika prijateljstva u važnim zemljama Europske unije. Grad Crikvenica poveljama je povezan s gradovima u Italiji, Francuskoj, Španjolskoj i Mađarskoj, a bratimljenje im nude Česi, Slovenci i Rumunji. Budući da Crikveničani već trideset godina surađuju s upravom grada Saint-Dié-des-Vosgesa na sjeveroistoku Francuske, a Hrvati se mogu podičiti s tek sedam povelja potpisanih na francuskom jeziku, prikazat ćemo tu dugovječnu hrvatsko-francusku vezu.

> Senko Smoljan, zamjenik gradonačelnika Crikvenice predaje povelju

CRIKVENICA	SAINT-DIÉ-DES-VOSGES
Primorsko-goranska županija	Francuska, Lorraine
11 038 stanovnika (2001.)	22 569 stanovnika (1999.)
GODINA BRATIMLJENJA	1975./2006.
UDALJENOST	924 km

Nije bitna protokolarna razina, nego prijateljstva koja se učvrste tijekom godina

Sporazum o prijateljstvu između Grada Crikvenice i Saint Diéa potpisan je davne 1975. godine. Prema riječima Denisse Mandekić-Krajišnik, glasnogovornice Grada Crikvenice, prvi kontakti nastali su kada je tadašnja općina Crikvenica poslala svoju djecu na odmor u Epinal, glavni grad istoimene regije na sjeveru Francuske. Epinalci su svoje goste upoznali i s upravom Saint-Diéa, gradića koji se nalazi u istoj regiji, a koji je od Epinala udaljen 50 kilometara. Rodila su se nova prijateljstva te su iduće godine načelnik Pierre Noël i Lovro Manestar, tadašnji predsjednik crikveničke Skupštine, potpisali Sporazum o prijateljstvu i suradnji. Od samog početka Francuzi i Crikveničani uspostavili su tradiciju redovitih posjeta. Predstavnici obiju uprava tijekom ljeta prijeđu gotovo dvije tisuće kilometara da bi prisustvovali godišnjim proslavama prijateljsko-

ga grada: u Francuskoj, proslavi nacionalnog blagdana (obilježavanje pada Bastille), a u Crikvenici proslavi Dana Grada, 14. kolovoza.

Tijekom trideset godina razvila se bogata tradicija razmjene na području kulture, obrazovanja i sporta. Crikvenička kulturno-umjetnička društva, folklorne skupine i glazbeni ansambli već su nastupali u francuskom gradu, iduće godine planira se razmjena lokalnih umjetnika, a u službeni posjet uvijek otputuje netko iz stručnih službi, primjerice vatrogasne postrojbe. Uz to, Francuzi svake godine pozivaju predstavnike svih svojih gradova prijatelja na zajedničku konferenciju, na kojoj se raspravlja o mogućim projektima i idejama za budućnost. Ipak, glasnogovornica Mandekić-Krajišnik posebno ističe kulturnu razmjenu mladih. „Lijepo je to što mladi imaju

priliku otići i nastupiti u inozemstvu, upoznati ljude. Nije toliko bitna protokolarna razina, nego to što se vrlo mnogo prijateljstava učvrstilo tijekom godina", istaknula je. Godine su učvrstile i francusko-crikveničko prijateljstvo pa je 2006. prethodno potpisani Sporazum okrunjen službenom Poveljom o bratimljenju te je organizirano svečano potpisivanje u Francuskoj i u Hrvatskoj. U Crikvenici je u tom povodu postavljen i spomenik "Stup gradova prijatelja", na kojem su izloženi grbovi svih bratimljenih gradova.

• Francusko prijateljstvo „kumovalo“ je zajedničkom projektu s Poljacima

Na tom su stupu trenutačno izložena tek četiri grba, iako Crikvenica ostvaruje suradnju s većim brojem gradova. „Dobra je strana bratimljenja u tome što nas drugi gradovi, s kojima nemamo potpisani sporazum, prihvate kao sebi ravne iako nismo u Europskoj uniji, a sve samo zato jer smo zbratimljeni s tim drugim gradom koji je njima prijatelj“, rekla je Mandekić-Krajišnik. Tako ih je „francuska veza“ dovela do poljskoga grada Zakopana.

Naime, na zajedničkoj konferenciji gradova prijatelja u Saint-Dié-des-Vosgesu, koja je održana ove godine, predstavnici Zakopana inicirali su projekt održive energije u kojem će sudjelovati Mindelheim u Njemačkoj i Crikvenica. Cilj projekta je dobivanje i korištenje energije iz obnovljivih izvora kao što su sunce, voda ili vjetar. Nakon što u Poljskoj dovrše izradu projekta, tri grada planiraju zajednički zatražiti sredstva od Europske unije kako bi lakše podnijeli financijski teret njegove implementacije. „Čak i ako kontakt s Poljacima ne završi bratimljenjem, zajednički rad nam je dao dobro europsko iskustvo i konkretnu gospodarsku korist“, zaključila je Mandekić-Krajišnik.

> Denise Mandekić-Krajišnik,
glasnogovornica Grada Crikvenice

• Crikvenica je jednom nogom u Europskoj uniji

U Crikvenici su u više navrata pokazali da znaju proširiti kontakte i pozvati na suradnju, ne samo pobratimljene gradove nego i njihove prijatelje. „Preko jednoga grada upознаš drugi, pa širiš suradnju. Da toga nema, ne bi bilo ni suradnje, niti bismo širili vidike i stjecali nova iskustva. S obzirom na to da ulazimo u Europsku uniju, to će nam itekako trebati jer su svi ti gradovi u državama članicama EU“, kaže Mandekić-Krajišnik.

Do veze sa španjolskim gradom Sant Feliu de Guixolsom došli su na sportskim igrama u Verbaniji na kojima su se, uz Crikveničane i Španjolce, natjecale ekipe iz Zakopana (PL), Mindelheima (D), East Grinstead (UK), Schwaza (O) i Bourg-de-Péagea (FR), koji zajedno čine malu mrežu zbratimljenih gradova. S ciljem produbljivanja prijateljstva uprave tih gradova, svake godine na drugom mjestu organiziraju susret pod nazivom „Mladi bez granica“, u duhu nekadašnje eurovizijske uspješnice „Igre bez granica“. Iako su igre zamišljene kao priredba za gradove iz država članica Europske unije, Talijani su 2006. pozvali i crikveničku ekipu koja je na kraju bila najbolja.

Sljedeće godine domaćini Španjolci su morali pozvati i prošlogodišnje pobjednike koji su ponovo iznenadili sportaše drugih gradova. „Došli smo u Španjolsku kao sudionici i kao pobjednici. I opet smo pobijedili“, rekla je Mandekić-Krajišnik. Uz mnogobrojne medalje, uprava katalonskoga gradića Sant Feliu de Guixols pripremila je i potpisivanje povelje o prijateljskoj suradnji, no uz čvrsto stajalište od kojega ne odstupaju: „suradivat ćemo kad uđete u Europsku uniju“.

Novo poznanstvo sklopljeno je i s još jednim umreženim gradom, prijateljem Verbanie, East Grinsteadom. Uprava East Grinstead (UK) bila je u službenom posjetu Crikvenici tijekom 2007. Prema Denissinim riječima, ostali su iznenađeni visokim stupnjem razvoja primorskoga turističkog središta. Očito je da se Crikvenici pružaju višestruke mogućnosti nakon hrvatskog ulaska u Europsku uniju: osim suradnje sa Španjolicima, nema razloga da mreža Verbanie i zbratimljenih gradova ne pruži ruku prijateljstva novom članu, posebice zbog sudjelovanja na zajedničkom projektu s Mindelheimom i Zakopanama.

• **Besplatna promocija Crikvenice u Češkoj**

„Gdje se nalazi češko more? U Hrvatskoj.“ Istinitost navedenog slogana svake godine potvrđuje više od pola milijuna Čeha koji u Hrvatsku dolaze na odmor. Crikvenica bi navedeni slogan mogla uskoro primijeniti u Orlovi, rudarskom gradu koji se nalazi 130 kilometara istočno od Praga, s kojim će povelju o suradnji potpisati iduće godine. Češka delegacija već je snimila promotivni materijal o Crikvenici. Nakon montaže film će se dijeliti u tamošnjim turističkim zajednicama i prikazivati na internetskim stranicama Grada Orlove. „Već smo sada ostvarili intenzivnu suradnju. Pola sata promotivnog filma neki ugovaraju godinama s drugim gradom, a Česi su to napravili potpuno o svom trošku, nisu tražili ni da im organiziramo smještaj“, ustvrdila je Denisse. Suradnju je potaknula Nataša Cibulková, glasnogovornica gradske uprave Orlove, koja posljednjih trinaest godina ljetuje u Dramlju, nedaleko od Crikvenice. Gos-

pođa Cibulková je tijekom proteklog ljeta inicirala sastanak s gradonačelnikom Damirom Rukavinom i predložila besplatnu promociju Crikvenice kao destinacije zdravstvenog turizma u Orlovi, s obzirom na to da se u češkom rudarskom gradu velik broj stanovnika bori s bolestima dišnih organa. Tijekom prvog sastanka bilo je riječi i o kulturnoj i sportskoj suradnji. Kako bi je realizirali, dogovorena su dva susreta; Crikveničani su ove godine upravu Orlove pozvali na proslavu Dana Grada, zajedno s drugim delegacijama gradova prijatelja, a Česi su uzvratili gostoprimstvo dva mjeseca poslije. Predstavnici Grada Crikvenice, među kojima su bili i gospođa Mandekić-Krajišnik i gradonačelnik Rukavina, posjetili su lokalno komunalno društvo, policijsku postaju, gimnaziju i sportski centar, a posebno je zanimljiv bio posjet rudniku ugljena Lazy, na dubini od 820 m, koji se eksploati- ra dulje od stoljeća.

GRADOVI PRIJATELJI CRIKVENICE

Saint-Dié-des-Vosges, Francuska (2006.)
Harkany, Mađarska (1994.)
Verbania, Italija (1997.)
Sant Feliu de Guixols, Španjolska (2007.)

Od francuskog bratimljenja do kustosa iz Louvrea

Posjeti Francuskoj doveli su Crikveničane do poznanstva s jednim od kustosa poznatog muzeja Louvre u Parizu. Nakon što je čuo da su u Crikvenici pronađene unikatne amfore i najveća keramička peć iz antičkog razdoblja u Europi, zainteresirao se za suradnju. Naime, u Crikvenici arheolozi već nekoliko godina istražuju bogato nalazište koje upućuje na zaključak da su se na tom području u antičko doba nalazili gospodarsko-stambeni kompleks i velika keramička radionica. Dokumentacija nalaza poslana je u Pariz, iz kojeg se uskoro očekuje odgovor.

Prvi kontakt Crikveničana i Čeha

Davne 1910. godine jedna je Čehinja povezala svoje sunarodnjake s Crikvenicom zbog klimatskih pogodnosti. Marie Steyskalova, ravnateljica ženske dječje ustanove u Brnu, osnovala je u primorskom središtu lječilište za siromašnu češku djecu poznato pod nazivom „Češka kolonija“. Kompleks s kupalištem, laboratorijem i rendgenskim aparatima mogao je primiti do 400 djece, a u njemu su radili vrhunski češki liječnici. Kolonija se naglo širila te su, nakon desetak godina, počeli dolaziti i odrasli bolesnici. Crikvenica je tako postala omiljenim i najposjećenijim morskim kupalištem i lječilištem Čeha koji su se izvrsno uklopili i počeli sudjelovati u društvenom životu mjesta. Dobri odnosi okrunjeni su osnivanjem Jugoslavensko-češke lige. Kolonija je ugašena 1948. zbog političkih razloga, no Steyskalova ostaje vječno zapamćena u crikveničkoj povijesti.

ERNESTINOVO I WAGENINGEN

Dok Matija Greif, načelnik Ernestinova, općinu vodi već devetu godinu, njegovi kolege iz grada Wageningena u istočnoj Nizozemskoj ne uspijevaju izdržati dulje od jednog mandata. No, općina Ernestinovo s tim nizozemskim gradom ima čvrstu vezu još od 1992. godine, Sporazum o suradnji koji za Ernestinovo znači mnogo više od „običnog“ bratimljenja. Naime, Nizozemci su u istočnu Slavoniju došli da bi pomogli u ratnim okolnostima, ne samo dostavom humanitarne pomoći nego i pružanjem pomoći u izgradnji razorenih odnosa između Ernestinova i Šodolovaca koje je tijekom rata dijelila prva crta bojišnice. Navedena mjesta danas su dio istoimenih susjednih općina u neposrednoj blizini Osijeka. Dok u Ernestinovu živi velik dio Hrvata, Šodolovci su većinsko srpsko naselje. Do početka Domovinskog rata oba mjesta potpadala su pod upravu Ernestinova. No, tijekom procesa mirne reintegracije, uz posredovanje UNTAES-a (misije Ujedinjenih naroda), stvorena je nova općina Šodolovci. Odvajanjem Ernestinova i Šodolovaca željelo se smanjiti potaknute tenzije između stanovnika, a ključnu ulogu pri „odmrzavanju“ odnosa odigrali su upravo Nizozemci.

ERNESTINOVO	WAGENINGEN
Osječko-baranjska županija	Nizozemska, Gerderland
1 142 stanovnika (2001.)	36 492 stanovnika (2009.)
GODINA BRATIMLJENJA	1992.
UDALJENOST	1 430 km

> Matija Greif, načelnik Ernestinova

• Prvi kontakti

Ernestinovo i Šodolovci zajedno su bratimljeni s Wageningenom, studentskim gradom u središnjoj Nizozemskoj, 1992. godine. Posljedica je toga činjenica da dvije općine, za koje je bilo teško pretpostaviti da će nadići prijašnje sukobe, danas dobro surađuju. U jednom razgovoru s Nizozemcima to je slikovito opisao načelnik Greif: „Kada sam postao načelnik, bilo je puno uništenih kuća koje je trebalo ponovo izgraditi. Ali ne samo njih. I prijateljstvo između susjeda također je trebalo ponovo izgraditi. Tada sam

• Prve aktivnosti

Prema Greifovim riječima, Nizozemci su im najviše pomogli u uspostavljanju komunikacije. O početnim napovima Greif ističe: „U današnje vrijeme suradnja s općinama koje su u ratnom sukobu bile na drugoj strani sve više napreduje. No, za vrijeme rata bio je ozbiljan problem sjesti s njima za isti stol. Nizozemci su u tome uspjeli.“. Nakon završetka ratnih zbivanja Nizozemci su odveli tadašnje načelnike dviju susjednih općina u Nizozemsku i kreirali početak međusobne komunikacije. Krhki odnosi ubrzo su testirani. Uprava Wageningena odlučila je financirati velik dio obnove razrušene osnovne škole i dječjeg igrališta u mje-

rekao sam sebi: hajdemo zaboraviti uništene domove, stare rane i početi ponovo raditi s ljudima kao i prije rata, samo ovoga puta pametnije.“ Put do današnjeg prijateljstva s Wageningenom vodio je kroz mirovnu konferenciju u Ohridu 1992., na kojoj su uspostavljeni prvi kontakti. Nizozemski novinar Bert van der Linde i njegov kolega Bert Born osobno su se angažirali i potaknuli kontakt koji je na kraju doveo do formaliziranog prijateljstva između nizozemskoga i hrvatskoga grada.

stu Laslovo (koje se nalazi na području općine Ernestinovo), uz uvjet da školu mogu pohađati i učenici iz Šodolovaca. Nakon postignutog dogovora rado vi su započeli te je ubrzo obnovljena škola i izgrađeno školsko igralište.

Suradnja između dvaju mjesta nije sve vrijeme bila tako intenzivna, ali dolaskom gospodina Greifa na mjesto načelnika Ernestinova (2001.) povjerenje između susjeda počelo je polako rasti. Nekoliko ponovljenih mandata načelnika Ernestinova i Šodolovaca pokazuje da njihove napore podupire i stanovništvo navedenih općina.

• Plastenik, škola i suradnja na svim poljima

„Suradnja se vrlo intenzivno nastavila. Više puta smo odlazili u Wageningen i od njih učili o demokraciji, a oni su dolazili k nama“, rekao je Greif. Ponosno ističe sedam službenih posjeta predstavnika Wageningena tijekom svoga mandata. „Ako nešto dobro naslijedite, to morate i čuvati“, načelnikova je poruka. Osim službenih posjeta, prijateljstvo s Nizozemcima Ernestinovu donosi i druge koristi. Tako je, osim spomenutog igrališta, uz pomoć Nizozemaca uprava škole u Laslovu uredila okoliš, betonirala staze i parkiralište te financirala obroke i udžbenike siromašnijih učenika. Također, uspostavljena je suradnja Osnovne škole Laslo-

vo s Osnovnom školom OBS De Nude u Wageningenu. I druga općinska škola, ona u Ernestinovu, ponosno nosi nizozemsku zastavicu. Tijekom 2007. godine svečano je otvoren veliki plastenik s pčelinjakom i kompostištem za edukaciju učenika koji je, većim dijelom, financirao grad Wageningen. Budući da u nizozemskom gradu djeluje poznato sveučilište s vrlo snažnim programom agronomije, iste godine Osječko-baranjsku županiju posjetili su nizozemski studenti agronomije iz cijelog svijeta. „Vjerujem da je takva suradnja dobra i potrebna i da trebamo učiti iz iskustava drugih zemalja“, zaključio je Greif.

GRADOVI PRIJATELJI OPĆINE ERNESTINOVO

Wageningen, Nizozemska (1992.)
Viškovo, Primorsko-goranska županija (1998.)
Hlebine, Koprivničko-križevačka županija (2009.)
Aranyosgadany, Mađarska (2009.)
Zok, Mađarska (2009.)

PROJEKT „DEMOKRATIZACIJA U ISTOČNOJ SLAVONIJI“

Bratimljenje Ernestinova i Wageningena uspješan je primjer suradnje, no ne i jedina veza istočne Slavonije sa zapadnom Europom. Kada je započeo proces mirne reintegracije, nizozemska organizacija Međucrkveno mirovno vijeće (IKV) i belgijska organizacija „Balkanaction of Municipalities“ (BAG) predložile su svojim vladama da osiguraju sredstva za bratimljenje među lokalnim samoupravama Nizozemske, Belgije i Hrvatske, prema modelu koji su uspostavili Laslovo i Wageningen. Tako je nastao projekt „Demokratizacija u Istočnoj Slavoniji“ koji je implementiran u razdoblju 1998. - 2003. Uz godišnji Tjedan mira (*Peace week*), tematske seminare o demokraciji za čelnike općina te mnogobrojne posjete i konzultacije ostvareno je petnaest bratimljenja nizozemskih i belgijskih s hrvatskim jedinicama lokalne samouprave.

Projekt su inicirali nizozemski IKV, organizacija koja je slične projekte implementirala u Bosni i Hercegovini i Srbiji, te belgijski BAG, a ulogu inicijatora u Hrvatskoj preuzeo je Centar za mir, nenasilje i ljudska prava u Osijeku, uz koordinacijske aktivnosti ureda za vezu koji je vodio Bert van der Linde. Partneri su bili *Foundation Kontakt der Kontinenten from the Netherlands*, Udruga nizozemskih općina (VNG), Proni centar za socijalnu edukaciju u Osijeku i Hrvatski institut za lokalnu samoupravu (HILS). Projekt je financiralo nizozemsko Ministarstvo vanjskih poslova u okviru programa MATRA. Ciljevi projekta bili su sljedeći: poboljšati lokalnu samoupravu u Hrvatskoj, poboljšati rad nevladinih udruga i centara

građanske inicijative, poboljšati komunikaciju među njima, povezati deset nizozemskih s deset hrvatskih općina, rad na priručniku i godišnji mirovni programi. Ključni cilj bio je pružanje pomoći procesu uspostave povjerenja među stanovništvom u ratom zahvaćenom području. Projekt je bitno pridonio osposobljavanju lokalnih vlasti za obnašanje mandata na transparentan i demokratski način, jačanju svijesti građana o aktivnom uključivanju u lokalne aktivnosti te uključivanju mladih u život zajednice i društva. Među ostalim, omogućeno je sudjelovanje Matije Greifa i Pere Kličkovića, načelnika općina Ernestinovo i Šodolovci, na svjetskom kongresu «City Diplomacy» 2008. u Hagu. Obnova prijateljskih odnosa između dviju slavonskih općina odabrana je kao primjer dobre prakse te je na samoj konferenciji prikazan kratki film o aktivnostima u Istočnoj Slavoniji. Posredstvom Proni centra iz Osijeka u Laslovu, Ernestinovu i Šodolovcima uspostavljena su tri kluba za mlade. Udruga žena Laslovo povezala se sa sličnim udrugama u Nizozemskoj i drugim europskim zemljama. Svake godine njihovi se susreti održavaju na drugom mjestu, a 2007. godine sastali su se u Laslovu. Bert van der Linde, koji već petnaest godina živi u Hrvatskoj, istaknuo je kako je najvažnije to što sada obje zajednice žive u miru, djeca zajedno idu u školu te što su uklonjena sva vidljiva oštećenja. Kontakt s Wageningenom nije jedini zaslužan za to, no suradnja s tim nizozemskim gradom umnogome je potpomogla da se dvije općine, posebice naselje Laslovo, „stave na mapu“, kako je to običavao reći Mato Šimić, prvi načelnik Laslova.

KAMANJE – METLIKA – ČRNOMELJ – SEMIĆ – OSILNICA

Na sjeveru Karlovačke županije nalazi se općina Kamanje, jedna od najmanjih i najmlađih općina u Hrvatskoj. No, već nakon tri godine rada uprava Općine uspjela je pribaviti gotovo 400 tisuća eura od Europske unije za projekte prekogranične suradnje.

O povezivanju Kamanja i susjednih općina u Republici Sloveniji razgovarali smo s načelnikom Damir Mateljanom koji općinu vodi od samog osnutka (2003.).

> Damir Mateljan,
načelnik Općine Kamanje

KAMANJE	METLIKA	ČRNOMELJ	SEMIĆ	OSILNICA
Karlovačka županija		Slovenija, Bela krajina		
1 100 stanovnika (2001.)	8 123 stanovnika (2002.)	5 854 stanovnika (2002.)	1 205 stanovnika (2002.)	332 stanovnika (2002.)
GODINA BRATIMLJENJA	1996.	1996.	1996.	1996.
UDALJENOST	9 km	22 km	20 km	89 km

• Kako je započela suradnja ozaljskog Pokuplja sa slovenskom Belom krajinom?

- U bivšoj državi slovenske tvrtke su na našem području osnivale podružnice, a veliki broj Hrvata radio je u Sloveniji. Tada je došlo do prve suradnje jer se dio obrtnika povezoao na najzdraviji mogući način, ne zbog bratstva i jedinstva, nego su ljudi surađivali zbog zajedničkih interesa, posla, obitelji, infrastrukture. Granica na Kupi, koliko god da je prirodna, za nas je neprirodna jer se po prvi put suočavamo s tako čvrstom administrativnom preprekom.

• Raspadom Jugoslavije došlo je do zahlađenja gospodarskih odnosa. Tko je ponovo pokrenuo suradnju?

- I dalje smo komunicirali na susjedskoj osnovi, a zatim su došli europski pretprikladni fondovi. Program CARDS sadržavao je komponentu prekogranične suradnje. U Kamanju tada s tim nismo bili upoznati, a Slovenci su već imali pripremljene projekte. Da bi ih mogli ostvariti, trebali su im prekogranični partneri.

• Kako su problemi u bilateralnim odnosima Hrvatske i Slovenije utjecali na odnose između Kamanja i slovenskih općina?

- I jednima i drugima bilo je neugodno zbog situacije oko granice, ali kada je to riješeno, kao da nam je pao kamen sa srca. Nedugo nakon toga obilježavali smo Dan općine i posjetilo nas je najviše Slovenaca ikad. Ljudi su osjetili da smo slobodniji kada smo riješili ta „prepućavanja“.

• Koje su konkretne koristi za općinu Kamanje od suradnje sa slovenskim općinama?

- Prvo, mentalitet ljudi puno je dobio. Kada usporedite naseljeno mjesto na slovenskoj strani s našim mjestom, ona su prilično slična, od uređenih okućnica

i fasada, a mi nastojimo da takva bude i infrastruktura javnih površina. U Sloveniji su te stvari posložene, točno se zna tko je za što odgovoran, koji novac ide za što, postoji transparentnost i kod velikih i kod malih općina kao što je Kostel (313 stanovnika - op.a.).

Kada je tijekom devedesetih bilo razdoblje gubljenja posla u Hrvatskoj i Sloveniji, naši su ljudi jednostavno izbačeni na ulicu i nisu dobili ništa, a u Sloveniji su ipak pazili da se otpuštenima omogući mirovina ili otpremnina, nisu to bila stihijska otpuštanja kao kod nas. Hrvati koji su se morali vratiti iz Slovenije tim su novcem pokrenuli određene obrte koji su na kraju donijeli dobro. I danas dio naših stanovnika živi u Metlici i ima slovensko državljanstvo. Ima i Slovenaca kod nas, ima miješanih brakova, ali mi ta pitanja ne postavljamo.

• **Koji je, po vašem mišljenju, bio ključni razlog zbog kojega je Europska unija prihvatila vaše projekte?**

- Bili su životni i održivi. To su projekti koji su bili ciljano usmjereni i na prostor i na problem. Ukupan cilj bio nam je iskoristiti potencijale ovoga kraja za razvoj ruralnog turizma, a da bismo to napravili, ne možemo imati šumsku stazu i pokraj nje hrpu smeća.

Prvo smo napravili projekt „Očistimo obale Kupe“ koji je ekološki riješio taj prostor. Zatim smo imali projekt „Valis Colapis“, kako se danas zove naš vlak. Taj se projekt odnosio na označivanje pješačkih i biciklističkih staza.

• **Mnoge lokalne jedinice ne mogu se pohvaliti nijednim projektom koji je financiran od Europske unije. Imate li vi iskustava s odbijanjem projekata?**

- Pa, prije toga, zajedno sa slovenskim konzultantima iz Novog Mesta, prijavili smo projekt „Master plan razvoja turizma“. Tad nam to nije prošlo, ali ponovo smo ga pripremili za idući natječaj s Bosnom. Znači, probat ćemo s Bošnjacima, ako već nije išlo sa Slovencima.

Koje prednosti Kamanje može ponuditi drugim europskim općinama koje su zainteresirane za suradnju?

- Cijelo ovo područje ima velike potencijale za razvoj ruralnog turizma. Mi smo, srećom, prirodno neoskvrnut kraj, imamo pitome brežuljke, šume, potoke, ali i vrijedne ljude, što je preduvjet svakog razvoja. Pod tim podrazumijevamo kvalitetni ruralni turizam u okviru kojega gostu nudimo sebe kao prostor, kao ljude i kao tradiciju, od hrane, prostora i rekreacije, onaj moderni vid turizma gdje čovjek ne dođe samo ujutro prespavati nego je i uključen u život mjesta.

A i blizu smo, naše područje nalazi se sat vremena od Zagreba, dva sata od Ljubljane, pet sati od Beča. Dakle, u krugu od pet sati živi nekoliko milijuna ljudi. Osim toga, ovaj kraj ima i pretpostavke za malu ekološku proizvodnju.

• **S obzirom na malu udaljenost između Kamanja i slovenskih općina, suradnja bi bila ostvarena i bez povelje o bratimljenju. Kako je došlo do formaliziranja odnosa?**

- Vrlo jednostavno. Da biste formalizirali neku suradnju, postoje razne metode. Jedna od njih je bratimljenje, znači potpisivanje povelje o međusobnoj suradnji. Mi smo to potpisali, ne samo sa slovenskim partnerima nego i zajednički unutar Hrvatske, unutar regionalnoga razvojnog partnerstva „Valis Colapis“. Potpisali smo memorandum o suradnji kojim smo se obvezali na međusobnu suradnju i suradnju s prekograničnim općinama. Sad smo intenzivirali tu suradnju tako da surađuju kulturno-umjetnička i vatrogasna društva, dijeli se oprema, KUD-ovi posjećuju jedni druge. Na primjer, Udruga mladih organizira

> Panorama Kamanja u zimsko doba

koncerte pa se dogovara s udrugama u Sloveniji da se uzajamno posjećuju. Znači, spustili smo to na razinu običnih ljudi. Ali, tu još nedostaje jedan vid suradnje koji nam je jako bitan, a to je suradnja gospodarstvenika. Te suradnje, koja je nekad bila intenzivna i koja najviše pridonosi napretku, ima najmanje.

• **Imate li planova ili ideja kojima bi se suradnja obrtnika vratila na nekadašnju razinu?**

- Te ideje prepustili smo privatnom sektoru jer, prema mojem mišljenju, razvoj gospodarstva ne ide tako da mi naredimo ili zatražimo od hrvatskih tvrtki da surađuju sa slovenskima. Naš je cilj da ih povežemo, da se napravi nekakav *network* hrvatskih i slovenskih tvrtki i da obrtnici sami procijene koji su im zajednički interesi i na koji će način surađivati.

• **Što mislite o bratimljenju s udaljenim općinama samo iz prijateljskih razloga?**

- Uvijek je dobro imati prijatelja, ali praktičnije je imati prijatelja i susjeda. Nije nužno bratimljenje da bi suradnja bila dobra. To vam je kao kad dvoje ljudi dvadeset godina hoda zajedno, ima dvoje djece pa se na kraju i ožene. Ta povelja je samo formalnost koja ništa neće riješiti, rezultat prijašnje suradnje. Dobro je da sad postoji program „Europa za građane“ putem kojeg se sredstvima Europske unije suradnja zbratimljenih općina može podići na višu razinu.

• **Što mislite o suradnji hrvatske lokalne samouprave s Europskom unijom?**

- Stvar je okruženja naših općina, nemaju sve dovoljno financijskih i ljudskih kapaciteta za rad, posebice ne za rad vezan uz fondove Europske unije. Međutim, postoje županije koje su uspješnije u tome. Znam za primjer Istarske, Primorsko-goranske, Međimurske i Varaždinske županije koje su znatno pridonijele tome da se svijest o europskim fondovima spusti na razinu općina. Jer, općina od 5 do 10 zaposlenih još se i može natjecati za neki projekt, ali vrlo je upitno može li ga provesti. Znači, bitno je prvo udružiti se doma. Bilo bi puno bolje kada bi zakonske mogućnosti u Hrvatskoj motivirale hrvatske općine na udruživanje, ali naš se zakon o lokalnoj samoupravi mora mijenjati. Mnogo je važnije da se ova država decentralizira negoli da se smanji broj općina.

• **Kako bi se male općine trebale uključiti u procese suradnje i bratimljenja?**

- Trenutačno je medijima zanimljiv prijedlog o smanjenju broja općina i javnosti se sugerira da je to dobra ideja. Međutim, znatno je bezbolnije i jednostavnije motivirati male općine na suradnju. Zbog čega bi one morale imati vlastiti upravni odjel? Mogle bi dijeliti komunalnog redara, ured za europske integraci-

je, mnogo toga, a opet djelovati samostalno. Međutim, država i zakon moraju motivirati općine da ujedine svoje kapacitete. I onda, kada na domaćoj razini „pometu“ pred svojom kućom, kada budu stabilni i potencijalni, kvalitetni partneri, onda mogu razmišljati o prekograničnoj suradnji. Samo bratimljenje zbog bratimljenja je lijepo i folklorno, ali neće donijeti rezultate.

• **Kako promicati suradnju i bratimljenje među lokalnom samoupravom u Hrvatskoj?**

- Ponajprije, bratimljenje je smisao europskoga duha, da se bude otvoren za suradnju s bilo kim, bio on iz Norveške ili Makedonije. Kada bismo usporedili Kamanje i neko selo s tisuću stanovnika u Norveškoj, vjerojatno bismo zaključili da je 90 posto problema istovjetnih. A Europska unija je tu da uravnoteži razvojne nejednakosti i omogući nam da svoje probleme rješavamo onako kako to rade u Norveškoj, Švedskoj ili negdje drugdje. Bitno je da ne budemo zatvoreni i da ne mislimo da smo najpametniji, da je naše meso najbolje, maslinovo ulje najkvalitetnije, more najljepše, jer nije tako.

• **Što je najvažnije za kvalitetno bratimljenje?**

- Bitno je pronaći zajednički interes na kojem možete postići konsenzus. Zajedničke vrijednosti i interesi temelji su koji se teško ruše. Ako gradite suradnju na emocionalnim vezama, one mogu biti sad dobre, a za pet godina loše, ali ako je vaš interes, primjerice, čista Kupa i uređen okoliš oko rijeke, on će postojati i za sto godina i za to se treba vezati.

> Rijeka Kupa, granica koja povezuje Kamanje i slovenske općine

PAKRAC – JASENOVA – REVÚCA – KLÁŠTOR POD ZNIEVOM

- Pakrac i Jasenova - od povelje do prijateljstva

Može li životno djelo jednog čovjeka zbratimiti šest općina i gradova u dvije države koji nikada prije nisu surađivali? Jasenova, Kláštor pod Znievom i Revúca u Slovačkoj, Selca na Braču te Pakrac i Lipik, koji su do 1994. bili dio iste općine, povezani su tek životnim putom Martina Kukučina, znamenitoga slovačkog književnika koji je svoj radni vijek proveo među Hrvatima. No, od 2007. godine njihova imena otisnuta su na jedinstvenoj povelji o međusobnoj suradnji. „Ova veza je drugačija jer nas je puno u jednom sporazumu, ima nas šest, i jer nas veže jedna ličnost kao *light motiv*, Martin Kukučin“, rekla je Dubravka Špančić, voditeljica Odsjeka za društvene djelatnosti u Gradu Pakracu, koja nam je predstavila kronologiju bratimljenja svoga grada i općina u Slovačkoj.

Njezino izlaganje među članovima Udruge općina 14. listopada 2009. pokazalo je da kvalitetna suradnja ne mora nužno proizaći iz dobrosusjedskih odnosa ili gospodarskih interesa, nego se može temeljiti na kulturnoj djelatnosti i prijateljskoj razmjeni. „Jezik nije barijera, financijske mogućnosti su ograničavajuće, ali najvažnije je, kao i kod svakog prijateljstva, da se ide s istinom“, opisala je Špančić. Tako hrvatska djeca drugu godinu zaredom odlaze na skijanje u slovačke Tatire, mali Slovaci ljetuju u Hrvatskoj, a projekt obilježavanja 150 godina rođenja Martina Kukučina, u kojem će sudjelovati svih 6 gradova i općina, priprema se za natječaj u okviru programa „Europa za građane“.

PAKRAC	JASENOVA	REVÚCA	KLÁŠTOR POD ZNIEVOM
Požeško-slavonska županija	Slovačka, Žilina	Slovačka, Banská Bystrica	Slovačka, Žilina
8 855 stanovnika (2001.)	390 stanovnika (2005.)	13 300 stanovnika (2005.)	1 499 stanovnika (2005.)
GODINA BRATIMLJENJA	2007.	2007.	2007.
UDALJENOST	564 km	588 km	567 km

> Osnovnoškolci posjećuju slovački sjever

• Znameniti Slovak u svojim je najboljim romanima opisao život Hrvata

Slovačka i Hrvatska oduvijek su vezane sličnom poviješću i nacionalnim manjinama u objema zemljama. Znameniti Slovaci poput Juraja Haulika, prvoga hrvatskog nadbiskupa, te jezikoslovca Bogoslava Šuleka dodatno su jačali tu vezu. No, nitko kao Kukučin nije javno pokazao zajedništvo i patnju hrvatskoga i slovačkoga naroda. Iako je u svojim najboljim romanima opisao život Hrvata u Dalmaciji i Čileu, a njegov status u Slovačkoj možemo usporediti s Krležom u Hrvatskoj, o Kukučinovu liku i djelu malo se govori u široj hrvatskoj javnosti. Tako ni predstavnici Lipika i Pakraca o njemu nisu previše znali kada im je, prije nekoliko godina, tadašnji slovački veleposlanik Jan Banas najavio službeni posjet. Nakon ugodnog druženja, predložio je zbližavanje hrvatskih i slovačkih općina koje su usko vezane za život znamenitog Slovaka. Čak je i

mjesto susreta imalo simboličku vezu: lipički restoran u kući gdje je Kukučin provodio svoje umirovljeničke dane. Naime, Martin Kukučin se rodio kao Matej Bencur u Jasenovi u slovačkim Tatrama, školovao se, između ostalog, u Revúci i Klášturu pod Znievom, a radni je vijek proveo u Selcu na Braču, Punta Arenasu i Bratislavi. Posljednje dvije godine života proveo je u Lipiku zbog bolesne supruge, a nedugo nakon njezine smrti i sam je preminuo u bolnici u Pakracu. Iz ovooga šturog opisa vidljivo je da čak ni šesterostruko bratimljenje ne može ujediniti sve postaje književnikova života, no kamen temeljac za novu slovačko-hrvatsku vezu bio je postavljen. U srpnju 2007. godine hrvatski predstavnici otputovali su u Jasenovu, potpisali sporazum o međusobnoj suradnji i dogovorili projekt partnerske suradnje između šest gradova i općina.

• Ljetovanje u Hrvatskoj i skijanje u Slovačkoj kao rezultat povelje

„Tada se nisu formulirale konkretne dodatne aktivnosti, dopustili smo si međusobno vrijeme upoznavanja. Mi smo bili malo zatečeni, ali oni ne, njima je to iznimno bitno“, kaže Špančić. Godinu dana poslije dogovorena su dva uzvratna posjeta Slovaka Pakracu, Lipiku i Selcu. Nakon posljednjeg susreta, bilo je jasno da sporazum neće ostati samo mrtvo slovo na papiru, posebice u suradnji između Jasenove i Pakraca: u Slovačkim Tatrama već se pripremalo zimsko iznenađenje za prijatelje iz Hrvatske. Rajmund Bradik, načelnik općine Jasenova, uputio je poziv za skijanje u njihovoj općini djeci Pakraca i Lipika pa su početkom 2009. godine 42 osnovnoškolca s pratiteljima krenula na slovački sjever. Tijekom boravka upoznali su sva tri zbratimljena mjesta i učvrstili prijateljstvo s načelnikom. Prema riječima Dubravke Špančić, načelnik Bradik je svaki dan na stazu donosio sendviče, da djeca ne ogladne prije ručka, a navečer bi ih došao zabavljati s gitarom pa su za-

jedno svirali i pjevali. „Mi, Pakrac i Lipik, možemo vratiti dobrotu jednako dobro. Pozvali smo mlade iz slovačkih gradova prijatelja da nas posjete i organizirali za njih kupanje na bazenima u Lipiku, planinarski doživljaj na pakračkom Omanovcu te ih počastili ljetovanjem u pakračkom odmaralištu „Cvrčak“ na otoku Viru“, kaže Špančić. Ljetovanje je organizirano u srpnju ove godine, a pakračka i lipička djeca već se pripremaju za idući zimski posjet Slovačkoj. Uz to, postoje mnogobrojne druge ideje i planovi: inter-netska stranica na hrvatskom i slovačkom jeziku koja bi objedinila ključne informacije o Martinu Kukučinu i zajedničkim aktivnostima zbratimljenih općina, kvalitetna razrada programa za obilježavanje 150. godišnjice Kukučinova rođenja, prijedlog uvrštavanja njegovih romana u školsku lekturu, razmjena božićnih čestitki između osnovnih škola zbratimljenih mjesta te pružanje „ruke prijateljstva“ prema Punta Arenasu gdje se danas nalaze Poliklinika i ulica s njegovim imenom.

> Rodna kuća Marina Kukučina

• **Trebamo učiti od lokalnih zajednica u državama članicama Europske unije**

Osim konkretnih projekata koje će, nadaju se u Pakracu, voditi lokalne udruge, škole, građani, ustanove, bolnice i obitelji, nameće se pitanje o prednostima bratimljenja s općinama u Europskoj uniji. „Slovačka je tranzicijska zemlja koja je pristupila EU, a Hrvatska je zemlja koja taj proces prolazi. Slovačka se odvojila iz jedne države i postala samostalnom, kao i Hrvatska, istina, bolnije i teže. No, svejedno nas neki postupci na našim putovima vežu i nastavak suradnje na tom polju može svima koristiti. Imamo prostor za otvorenu raspravu i razmjenu mišljenja o Europskoj uniji, o očuvanju vlastitog i izgradnji europskoga identiteta zajednice ljudi koji se poštuju“, sažela je Špančić u svom

izlaganju. Zbog prevelike udaljenosti, Pakrac i slovačke općine još ne veže gospodarska suradnja, premda nije isključena. Ipak, najveću važnost pridaje učenju iz iskustava lokalnih zajednica u državama članicama Europske unije. „Htjeli mi to priznati ili ne, živimo u sustavu koji je zatvoren. Služimo se internetom, imamo *Facebook* i slično, ali nemamo mali otvor za ljude koji bi proturili glavu van da vide kako to drugi rade, pa makar i zbog toga da ne ponavljamo njihove pogreške“, zaključuje Špančić. Kako Pakrac nema drugih bratimljenja osim sa slovačkim općinama, a na njegovu području žive pripadnici sedamnaest nacionalnih manjina, ostaje dovoljno prostora za daljnju suradnju.

• **Bratimljenje je potaknulo suradnju između KPD „Sloga“ Pakrac i hrvatske manjine u Slovačkoj**

Bratimljenje sa Slovacima ponukalo je gospođu Špančić da proširi suradnju i na Kulturno-prosvjetno društvo „Sloga“ u Pakracu. U sklopu priredbe „Hrvati u srcu domovine“ svake će godine pozivati jednu hrvatsku manjinu iz drugih zemalja da u Pakracu predstavi svoje kulturne aktivnosti. U rujnu ove

godine gostovali su Hrvati iz Bosne i Hercegovine, a poziv za 2010. upućen je Slovačkoj. Hrvatska manjina koja tamo broji oko 4 tisuće članova okupljena je u Bratislavi i u nekoliko obližnjih sela, a njihove aktivnosti objedinjuje „Hrvatski kulturni savez“ osnovan 1990.

Martin Kukučín (1860. – 1928.)

Ime jednog od najvećih slovačkih književnika gotovo je nepoznato našoj javnosti. No, Kukučín je velik dio života proveo u Hrvatskoj, posvetivši radni vijek Dalmaciji i našim iseljenicima u Čileu, a posljednje godine proživio je u Lipiku i Pakracu. I dok ga Bračani i Hrvati u dalekom Punta Arenasu pamte kao liječnika, Kukučín je, nadahnut njihovim životima, ispisao najbolje stranice slovačke realističke proze.

Budući liječnik i književnik rođen je pod imenom Matej Bencur u Jasenovi na sjeveru Slovačke 1860. godine. Najprije se školovao za učitelja, što je bio njegov prvi posao u rodnom mjestu. Već je tada počeo objavljivati književne radove pod pseudonimom. Nastavio se obrazovati, ali zbog mađarizacije i zatvaranja škola triput je mijenjao sredinu, da bi naposljetku studirao medicinu u Prahu. Ubrzo nakon diplome 1893. dao se nagovoriti od prijatelja Petra Didolića, vlasnika vinarije u Prahu, da prihvati službu općinskog liječnika u Selcima na Braču. Didolići su bili poznata bračka veleposjednička obitelj, proizvođači vina čiji je dom bio žarište dalmatinskoga narodnog pokreta. Živeći kod njih, liječnik se zaljubio u Petrovu kći, 20 godina mlađu Pericu Didolić. Njihova je veza okrunjena brakom, a Kukučín je od omiljenoga postao punopravni član zajednice, predsjednik kulturnog društva „Hrvatski sastanak“, neumorni „šjor dotur“ koji je svaki dan obilazio svoje pacijente na mazgi ili tovaru. Nikad nije prestao pisati; marljivo je dokumentirao dalmatinsku stvarnost, a svoje najpoznatije djelo „Kuća na obronku“ pisao je u nastavcima za književni časopis Matice Slovačke kao „Roman s otoka Brača“. Liječničkom pozivu u Selcu služio je do 1907. godine kad je, s valom hrvatskih iseljenika, odselio u najjužniji grad na svijetu, Punta Arenas u Čileu.

Ondje je djelovao kao Mateo Benkur, kojeg su zvali „liječnik naroda“ te kao aktivni član međunarodnoga Crvenog križa. Živio je s hrvatskom zajednicom, a od poznatijih Hrvata prijatelj mu je bio Ivan Meštrović. Upravo je tijekom života u inozemstvu napisao svoje najbolje romane: „Kuća na obronku“, u kojoj oslikava život Bračana i „Mati zove“, u kojem se vraća u Južnu Ameriku prikazujući probleme hrvatskih i slovačkih iseljenika s kojima se duboko poistovjetio.

Kad je 1922. Čehoslovačka priznata kao država, vratio se u svoju domovinu gdje je primio mnogobrojna priznanja za svoj rad, postao predsjednikom umjetničkog odjela Matice slovačke i članom Češke akademije, a nudeno mu je i mjesto ministra zdravstva što nije prihvatio zbog narušenog zdravlja svoje supruge. Zajedno s njom, posljednje godine života provodi u lječilištu Lipik, a boravio je i u Zadru, Zagrebu, Splitu i Crikvenici. Umro je 1928. u pakračkoj bolnici. Na hrvatski jezik prevedene su dvije Kukučínove knjige: *Mati zove* (1975.) i *Kuća na obronku* (1931.), što čini tek mali dio njegova stvaralaštva.

ZADAR – REGGIO EMILIA – PADOVA

- **Zadarske veze s Padovom traju stoljećima**

Najbrže rastući grad u Dalmaciji ponuda za bratimljenje ima više nego dovoljno. No, prijateljstvo s talijanskim gradovima **Reggio Emilia i Padova**, s kojima dijeli kulturnu baštinu, katoličanstvo, gospodarski prosperitet i fakultetsku suradnju, potvrđeno je dugogodišnjom zajedničkom poviješću i prije potpisivanja formalnog sporazuma. Dok je Reggio najstariji službeni grad prijatelj Zadra, veze s Padovom neformalno traju od 15. stoljeća. Više od 300 Zadrana studiralo je u Padovi do 1947. godine, a u svečanoj dvorani njihova sveučilišta izvješeno je jedanaest grbova zaslužnih Hrvata. Među njima posebno mjesto pripada Simonu Straticcu, dugogodišnjem rektoru u 18. stoljeću, te Federicu Grisogoniju koji je 60 godina prije Galilea Galileia na tom sveučilištu predavao astrologiju.

Ponukana dugogodišnjom fakultetskom suradnjom Zadra i Padove, tamošnja gradonačelnica Giustina Mistrello Desto početkom novog milenija predložila je formalno povezivanje. Sporazum o prijateljstvu potpisan je 2003., upravo u vrijeme ponovne uspostave Zadarskog sveučilišta. „Cilj nam je unaprjeđenje dobrih i prijateljskih odnosa i učenje jednih od drugih. Uvijek nastojimo uzajamno utjecati jedni na druge i upozoriti na nešto što bi moglo biti bolje“, ustvrdila je Anita Gržan-Martinović, dugogodišnja voditeljica međunarodne suradnje u Gradu Zadru.

Suradnja između dvaju gradova zanimljiva je zbog dodatnog razloga koji nije uobičajen: uzajamni službeni posjeti u povodu proslave Dana grada nemoguća su misija jer se obilježavaju istog datuma, 24. studenoga. No, ne nedostaje suradnje na fakultetskom i kulturnom području, odsjek talijanistike redovito komunicira s tamošnjim fakultetom, a srednjoškolci imaju priliku pokazati

ZADAR	REGGIO EMILIA	PADOVA
Zadarska županija	Italija, Emilia Romagna	Italija, Veneto
72 717 stanovnika (2001.)	165 973 stanovnika (2009.)	212 985 stanovnika (2009.)
GODINA BRATIMLJENJA	1972.	2003.
UDALJENOST	216 km	290 km

> Zadarsko sveučilište

svoje glumačke sposobnosti. Tako zadarski gimnazijalci redovito sudjeluju na međunarodnim susretima antičkoga klasičnog teatra (Rassegna internazionale teatro classico-antico "Città di Padova"). Posredstvom Padove, Antonela Grubić, nadarena učenica iz Zadra, dobila je priliku svoj talent pokazati na Siciliji i Malti: talijanski Nacionalni institut za antičku dramu pokrenuo je projekt u okviru kojega je skupina mladih zajedno kreirala i odglumila antičku predstavu. Glasnogovornica Gržan-Martinović posebno ističe koristi bratimljenja za mlade. „Nastojat ćemo potaknuti i ostvarivati što više inicijativa za suradnju i povezivanje mladih jer na njima ostaje budućnost“, opisala je. Uz to, zadarske i padovske gradske uprave i stručne službe upoznale su se prije formalnog potpisivanja sporazuma o suradnji posredstvom Udruge gradova s bedemima. Udruga Walled Towns Friendship Circle (WTFC) nastala je 1989. u Walesu i danas broji oko 150 članica, među koje se od samog početka ubrajaju Padova i Zadar. Kako je Udruga osnovana zbog čuvanja zajedničkih interesa i promocije, često dolazi do suradnje konzervatora iz dvaju gradova. Također, neizostavna je razmjena lokalnih umjetnika i zadarskih sportaša, a surađuju i regionalni klubovi međunarodne policijske organizacije (IPA) te obrtničke komore.

• Vrijedni programi za mlade u talijanskom gradu koje je prepoznala i Europska unija

S druge strane, formalna suradnja s talijanskim gradom **Reggio Emilia** i provincijom Reggio postoji već trideset godina, su prijateljski a odnosi započeli još ranije. „U doba srpske agresije kada nismo mogli sa svima ostati prijatelji, održala su se potvrđena prijateljstva“, rekla je Gržan-Martinović. Jedan od gradova prijatelja bio je i ostao Reggio. I dok suradnju s Padovom najviše „drži“ Sveučilište, s drugim talijanskim gradom postoji dugogodišnja razmjena mladih sportaša i nadarenih učenika. Ta se suradnja posljednjih godina osobito unaprijedila njihovim gostovanjem na „Međunarodnim sportskim igrama Trobojnice“. Riječ je o iznimnoj priredbi za mlade sportaše pod pokroviteljstvom talijanskog predsjednika i Vijeća Europe, organiziranoj prema načelima olimpijskih igara, zbog čega su je do ove godine nazivali „Olimpijada Trobojnice“. Igre su započele 1997. godine prigodom obilježavanja dvjestote godišnjice talijanske zastave. Kako u Reggio Emiliji na te susrete pozivaju ponajprije svoje gradove prijatelje i partnere, Grad Zadar uključen je u ta događanja već od samih početaka. Najviše medalja zadarski sportaši osvojili su 2005. kada je u talijansku pokrajinu otputovalo njih 120 i natjecalo se s nekoliko tisuća mladih iz cijelog svijeta. „To je u svakom slučaju na obostranu korist – mislim da mladi moraju odlaziti u druge gradove kako bi stjecali prijateljstva koja su dugotrajna i kako bi svoju stvarnost mijenjali na bolje. Na kraju krajeva, više cijene svoj grad kada se vrate“, rekla je Gržan-Martinović. Osim sportske olimpijade, Talijani organiziraju Međunarodni kamp mladih, također pod pokroviteljstvom Vijeća Europe. Različite sportske, plesne, kuharske, novinarske i mnoge druge radionice svake godine održavaju se u nekom od deset gradova prijatelja Reggio Emilije pa će Grad Zadar ubrzo morati uzvratiti gostoprimstvo, s obzirom na to da u kamp redovito šalju i nekoliko mladih Zadrana.

> Anita Gržan Martinović,
voditeljica međunarodne suradnje

Kako će Zadrani neizostavno nastaviti sklapati sporazume o prijateljskoj suradnji, na kraju smo pitali Anitu Gržan-Martinović što će im pri odabiru biti presudno. "Mislim da prijateljski gradovi trebaju imati slične vizije i slične duhovne vrijednosti. Najčešće se pokrenemo oko toga da, na primjer, drugi grad barem ima fakultet, kako bi ustanove mogle međusobno surađivati zbog sličnosti u

obrazovnom sustavu. Vezano uz orijentaciju u gospodarstvu i industriji, zanima nas ako je netko orijentiran na turizam, na lakšu industriju koja je u skladu sa zaštitom okoliša. Ako postoje stručnjaci iz različitih područja, to nas također zanima. Ali nije isključeno da se povežemo s udaljenijim gradovima i sredinama od kojih možemo puno naučiti, kao i oni od nas", zaključila je.

Zadrani su u Padovi nekoć studirali jer nisu imali drugu mogućnost

Od 1604. do 1647. godine u Padovi je studiralo 315 Zadrana, a neki od njih ostavili su snažan pečat u radu talijanskoga sveučilišta. No, valja znati da su, na osnovi tada valjanih pravila, Zadrani i ostali stanovnici povijesnih mletačkih provincija tijekom niza stoljeća doktorsku titulu mogli potražiti isključivo na padovskom sveučilištu, a prekršiteljima toga pravila prijetile su visoke kazne.

U svečanoj dvorani Padovskog sveučilišta izloženo je jedanaest grbova zaslužnih Hrvata koji su postali profesori, rektori i akademici, a posebno mjesto među njima pripada nekolicini Zadrana. I dok počeci studiranja u Padovi sežu do 13. stoljeća (1222. g.), manje je poznato da je dva stoljeća kasnije u Zadru osnovano prvo hrvatsko sveučilište. Naime, pripadnici dominikanskog reda su davne 1396. godine otvorili Generalno učilište (Studium Generale, kasnije Universitas Jadertina). Studenti su mogli izučavati filozofiju i teologiju do 1807. godine, kad ga je zatvorila francuska uprava. Zadar danas ponovo ima svoje sveučilište, no svake godine nekoliko Zadrana odluči diplomu steći u okviru studentske razmjene u prijateljskoj Padovi.

GRADOVI PRIJATELJI ZADRA

Reggio Emilia, Italija (1972.)
Romans, Francuska (1985.)
Fürstenfeldbruck, Njemačka (1989.)
Székesfehérvár, Mađarska (1997.)
Padova, Italija (2003.)
Iquique, Čile (2003.)

Simeone Stratico (1733. - 1829.)

Rođen kao Šimun Schiavoni u obitelji koja se u Zadar doselila s otoka Krete i svoj je akademski uspon započeo studijem u rodnom gradu. Ubrzo se preselio u Padovu, izučavao medicinu i filozofiju te sa samo 24 godine držao katedru medicine kao profesor. Osim u Padovi, tijekom života je djelovao u Londonu i Paviji, gdje je predavao navigaciju i često mijenjao poznatog fizičara Alessandra Voltu u nastavi fizike. Današnja znanost najviše ga pamti kao inženjera i matematičara koji se iskazao radovima u hidraulici, arhitekturi i graditeljstvu, a Zadrani se mogu ponositi i njegovim mnogobrojnim priznanjima i visokim položajem u Padovi: više od 20 godina rukovodio je Fakultetom umjetnosti i znanosti, a tadašnji car Fridrik I. dodijelio mu je počasnu titulu profesora emeritusa.

Frederik Grisogono (1472. - 1538.)

Znanstvenik koji je u Padovi predavao astrologiju 60 godina prije Galilea Galileija bio je čuveni autoritet za mjesec i omiljeni profesor u Padovi. Ostavši bez roditelja u ranoj dobi, sa sedamnaest godina dolazi u Padovu i upisuje pravo, no ubrzo napušta studij zbog želje za putovanjima te sudjeluje u talijanskim ratovima. U Padovu se vratio 1501. i diplomirao filozofiju i medicinu, da bi kasnije počeo predavati astrologiju i matematiku. Najvažnije djelo mu je „Teorija plime i oseke, zasnovana na privlačenju Mjeseca“, a otkrio je i antipodni plimni val. Za razliku od Šimuna, vratio se u rodni grad nakon nekoliko godina i zasnovao obitelj.

Zahvala

U izradi ove brošure osobito su nam pomogli:

Denisse Mandekić-Krajišnik, glasnogovornica
Grada Crikvenice,

Matija Greif, načelnik općine Ernestinovo,

Proni centar iz Osijeka i **Bert van der Linde**,

Damir Mateljan, načelnik općine Kamanje,

Dubravka Špančić, voditeljica Odsjeka za društvene
djelatnosti u gradskoj upravi Pakraca i

Anita Gržan Martinović, voditeljica međunarodne
suradnje u Gradu Zadru.

Zahvaljujemo!
